

.....

prof. dr hab. Stanisław Skoczyński

Recenzent, dziedzina – Sztuki muzyczne, dyscyplina – Instrumentalistyka

Recenzja

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, Wydział Instrumentalny – pismo z dn. 5.03.2018, zlecenie podjęte na podstawie *Ustawy z dnia 14.03.2003 roku tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. Nr 65, poz. 595 wraz ze zmianami Dz. U. z dnia 27.07.2005 roku nr 164, poz. 1365, art. 14 ust. 2 pkt. 2).

Dotyczy

Uchwał Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku z dnia 14 grudnia 2015 roku oraz z dnia 26 lutego 2018 r w sprawie:

- wszczęcia, na wniosek Pani **mgr Anny Sikorzak-Olek** przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej *instrumentalistyka*
- propozycji wyznaczenia promotora pracy w osobie prof. dr hab. Macieja Sobczaka
- wyznaczenia recenzentów

W świetle *Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. nr 65. poz. 595, ze zmianami Dz. U. nr 164, poz. 1365 z dnia 17.08.2005 r., tekst jednolity art. 6 ust. 1, 3) Rada Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku posiada uprawnienia do prowadzenia przewodu na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych.

Wynik głosowania Rady Wydziału Instrumentalnego AM w Gdańsku
dot. wszczęcia postępowania i wyznaczeniu promotora:

Liczba uprawnionych do głosowania członków Rady wynosi	19
Liczba obecnych na posiedzeniu	13
Oddano głosów ważnych:	13
<u>Za wszczęciem przewodu dr i wyznaczeniu promotora</u>	13
Wstrzymało się od głosu	0
Głosów przeciwnych	0
<u>Quorum</u> głosujących w chwili podejmowania uchwały zostało zachowane.	

Do nadesłanego mi przez Panią Dziekan Wydziału pisma z datą 5 marca 2018 roku, informującego o wyznaczeniu mej osoby na funkcję recenzenta pracy doktorskiej Pani **mgr Anny Sikorzak-Olek pt. „Ewolucja techniki harfowej na przełomie XVIII i XIX wieku na przykładzie wybranych utworów z zasobów Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie w aspekcie przełomowego wynalazku polskiego konstruktora Karola Grolla”** została dołączona następująca dokumentacja z posiedzenia Rady Wydziału:

- Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Instrumentalnego AM w Gdańsku z dnia 14 grudnia 2015 r.
- lista obecności członków Rady Wydziału Instrumentalnego na w/w posiedzeniu
- Uchwała o wszczęciu przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka i wyznaczeniu promotora
- Uchwała o powołaniu recenzentów w w/wymienionym przewodzie z dnia 26 lutego 2018 r.
- Protokoły Komisji Skrutacyjnej z przeprowadzonych głosowań
- lista członków Rady Wydziału zaliczanych do minimum kadrowego w dyscyplinie artystycznej – *instrumentalistyka* w dniu wszczęcia przewodu
- Dokumentacja doktoranta wraz z kopią dzieła artystycznego i pracą pisemną

Podstawowe dane o Kandydacie

Anna Sikorzak-Olek urodziła się dnia 6 lutego 1956 r w Warszawie. Po ukończeniu nauki w PSM im. Karola Szymanowskiego w Warszawie w klasie harfy Urszuli Mazurek Podjęła studia na Wydziale Instrumentalnym PWSM im. Fryderyka Chopina w klasie harfy Prof. Janiny Rzeszewicz i Urszuli Mazurek uzyskując w 1981 r. tytuł magistra sztuki. Po studiach uczestniczyła w licznych międzynarodowych kursach mistrzowskich (Francja, Włochy, Niemcy, Czechosłowacja), 4. krotnie brała udział w międzynarodowych konkursach wykonawczych (Gargilles, Limoges i Monachium).

Od 1978 do 1987 jako muzyk orkiestrowy koncertowała z Orkiestrą Filharmonii Olsztyńskiej, w latach 1987 - 1992 była członkiem Wielkiej Orkiestry Symfonicznej PR i TV w Katowicach, w latach 1992 - 1999 współpracowała z Orkiestrą Polskiego Radia w Warszawie, z którą - po zmianie nazwy na Polska Orkiestra Radiowa - współpracuje do dziś.

Pani Anna Sikorzak-Olek prowadzi także aktywną pracę pedagogiczną: w latach 1982-84 była wykładowcą Akademii Muzycznej w Warszawie, od 2002 roku uczy w Państwowej Szkole Muzycznej im. Karola Kurpińskiego w Warszawie i od 2008 roku uczy w Zespole Szkół Muzycznych im. Karola Szymanowskiego w Warszawie. Jej uczniowie są laureatami licznych krajowych i zagranicznych konkursów wykonawczych.

W uzupełnieniu działalności dydaktycznej doktorantka prowadzi zakrojoną na szeroką skalę działalność promocyjną: jako założyciel Stowarzyszenia *Harfa dzieciom* i dziecięcego zespołu *Wiktorska Harp Open* propagujących harfę i literaturę harfową upowszechnia prowadzoną przez siebie dydaktykę i innowacyjną metodę nauczania początkowego gry na harfie celtyckiej; bierze aktywny udział w konferencjach i sympozjach naukowych; publikuje artykuły krytyczne i polemiczne w prasie fachowej; w 2017 roku zorganizowała w Warszawie I Ogólnopolski Konkurs Harfowy im. Karola Grolla; komponuje utwory solowe i kameralne

na harfę i zespoły. W 2009 roku założyła wydawnictwo *Polska Muzyka Harfowa*. W katalogu wydawnictwa znajduje się 6 pozycji literatury harfowej polskich kompozytorów. W 2012 roku była jurorem na I. Międzynarodowym Konkursie Harfowym w Kijowie.

Anna Sikorzak-Olek jako solistka prowadzi bardzo aktywną działalność koncertową: od 1995 roku jako solistka wzięła udział w blisko 200 recitalach i koncertach w tym: ponad 70 występach z orkiestrami symfonicznymi (London Symphony, NOSPR, FN, SV, TW-ON, orkiestry licznych filharmonii, orkiestry uczelni artystycznych etc); w licznych występach na prestiżowych festiwalach w kraju i za granicą, wykonała blisko 50 recitali muzyki harfowej. Jako solistka dokonała także ponad 20 prawykonań utworów solowych takich kompozytorów, jak: Tadeusz Paciorkiewicz, Piotr Moss, Marta Ptaszyńska, Stanisław Moryto, Bogusław Schaeffer, Aleksander Tansman, Mikołaj Hertel, Jerzy Maksymiuk, Marcei Popławski... Jej dorobek fonograficzny zawiera 4 albumy autorskie, udział jako solistka w ponad dwudziestu albumach z muzyką orkiestrową, kameralną, jazzową, etniczną, filmową... Dla archiwum Polskiego Radia nagrała koncerty i utwory: Witolda Lutosławskiego, Tadeusza Paciorkiewicza, Marty Ptaszyńskiej, Aleksandra Tansmana, Piotra Mossa, Marcelego Popławskiego, Jerzego Maksymiuka, Marcela Grandjany'ego, Elżbiety Sikory, Andrzeja Panufnika, Jerzego Fryderyka Haendla, Tomasa Daniela Schlee. Jest laureatką licznych nagród, m. in. Nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za zasługi dla polskiej kultury (2008), Nagrody II st. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za wybitne osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej i artystycznej, Brązowego Medalu *Gloria Artis*, Medalu Stowarzyszenia *Fides et Ratio* za działalność na niwie nauki i kultury.

Dorobek ten jawi się jako wybitny. Imponuje zarówno rozmiarem jak i jakością dokonań i choć nie podlega ocenie w ramach przewodu doktorskiego to należy stwierdzić, iż dotychczasowe artystyczne i dydaktyczne osiągnięcia kandydatki są nie do przecenienia i przyczyniają się do pełnego i dynamicznego rozwoju sztuki harfowej w naszej kulturze narodowej.

Ocena Pracy Doktorskiej mgr Anny Sikorzak-Olek

**n.t. Ewolucja techniki harfowej na przełomie XVIII i XIX wieku
na przykładzie wybranych utworów
z zasobów Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie
w aspekcie przełomowego wynalazku polskiego konstruktora
Karola Grolla**

Pracę doktorską mgr Anny Sikorzak-Olek stanowią: nagranie fonograficzne zrealizowane na nośniku CD autorskiego wyboru części utworów harfowej kolekcji Księżnej Izabeli wchodzącej w skład Kolekcji Muzealnej Książąt Czartoryskich oraz integralnie z nim związany Opis Dzieła Artystycznego. Kandydatka poszukując materiałów archiwalnych dotyczących harfy i jej historii na ziemiach polskich dotarła do Muzeum Czartoryskich, odkryła w jej zasobach imponującą kolekcję rękopisów i wydawnictw harfowych z lat 1770 - 1850, wykonała dokładną kwerendę tej kolekcji sporządzając jej katalog załączony jako aneks do opisu pracy doktorskiej. Podkreślić należy fakt, iż ponowne odkrycie tego zbioru jest osobistą zasługą Pani Anny Sikorzak-Olek.

Ocena Dzieła Artystycznego

Z kolekcji harfowej Biblioteki Książąt Czartoryskich do nagrania doktorantka wybrała 6 pozycji nie wydanych, istniejących w manuskryptach i 2 utwory wydane w wydawnictwie Ricordi i Brandus. Pięć z wybranych utworów skomponowano na harfę z wcześniejszym mechanizmem tj. z jednostopniowym systemem przestrajania strun. Są to: Henryka Gerharda Lentza - Waltz, Jean Baptiste Cardona - Sonata op.7, nieznanymi twórcami: Polonezy F-dur i C-dur oraz Wariacje F-dur.

Kolejne trzy wybrane kompozycje powstały po skonstruowaniu harfy erardowskiej z dwoma tzw. wcięciami pedałowymi. Są to: Martina Pierre Dalvimare'a - Fandango, Johna Thomasa - Mazurka *L'Esperance* i Francesco Polliniego - Sonata Facile op. 33.

Przedstawione nagranie dobitnie eksponuje różnice pomiędzy dwoma systemami konstrukcyjnymi harfy. W utworach Lentza, Cardona czy też w anonimowych polonezach i wariacjach zarówno melodie jak i figuracyjne akompaniamenty w swoich konstrukcjach fakturowych i harmonicznym są proste, czytelne dla odbiorcy a także nie nadmiernie skomplikowane dla wykonawcy. Utwory Dalvimara, Thomasa czy Polliniego zostały skomponowane w latach późniejszych. Słyszymy w nich chromatykę w przebiegach melodycznych i harmonicznym. Ponadto twórcy ci korzystali praktycznie ze wszystkich także dziś stosowanych technik instrumentalnych i środków technicznych takich jak: błyskotliwe pasáže, *arpeggia*, pochody flażoletowe, wieloskładnikowe *glissanda* (wykorzystujące możliwość tworzenia synonimów w stroju harfy) czy wreszcie efekt *bisbirganda*.

Z wymienionego programu dwa utwory - Sonata op. 7 Jean-Baptiste Cardona i Sonata *Facile* op. 33 Francesco Polliniego to duety na harfę z towarzyszeniem skrzypiec, pozostałe to utwory na harfę solo.

Wszystkie zamieszczone w Dziele Artystycznym interpretacje utworów solowych cechuje z jednej strony lekkość i precyzja wykonania, dbałość o zachowanie charakterystycznej dla epoki stylistyki, z drugiej zaś - fantazyjny, dyskretny rozmach, znamionujący wyobraźnię niezwykłą i emocjonalną spontaniczność zarazem.

Do realizacji partii skrzypiec w utworach Cardona i Polliniego doktorantka zaprosiła wybitnego artystę - Konstantego Andrzeja Kulkę. Jego i Anny Sikorzak-Olek interpretacja obu sonat - duetów emanuje nieskazitelną intonacją, szlachetną prostotą dźwięku i ujmującym wdziękiem wspólnie prowadzonej narracji.

Fonograficzna rejestracja wyboru dzieł z kolekcji Biblioteki Książąt Czartoryskich stanowi reprezentatywną prezentację unikalnego zbioru manuskryptów i wydawnictw z epoki Oświecenia dokumentującą twórcze i artystyczne dokonania z dziedziny sztuki instrumentalnej. Podkreślić należy, iż jest to bez wątpienia pierwsza ekspozycja fonograficzna wybranych przez doktorantkę dzieł. Tym większe ma to znaczenie dla promocji zachowanych w polskich zbiorach muzealnych historycznym cymeliów. Ze względu na ograniczony zasięg oddziaływania materiałów doktoratu wskazanym byłoby rozpowszechnienie tego dzieła w postaci fonograficznej publikacji wydawniczej. Znając dorobek kandydatki także w tej dziedzinie głęboko wierzę, iż wkrótce stanie się to rzeczywistością.

Ocena Opisu Dzieła Artystycznego

Opis Dzieła Artystycznego Anny Sikorzak-Olek n.t: **Ewolucja techniki harfowej na przełomie XVIII i XIX wieku na przykładzie wybranych utworów z zasobów Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie w aspekcie przełomowego wynalazku polskiego konstruktora Karola Grolla** jest dysertacją *par excellence* historyczną. Doktorantka stawia tezę o *stricte* polskim pochodzeniu „erardowskiego” systemu dwustopniowego przestrajania strun w harfie łamiąc tym powszechnie funkcjonujące przeświadczenie o jego genezie i historii. W drugiej części dysertacji znajdujemy opis historii odnalezienia kolekcji harfowej w zbiorach biblioteki Książąt Czartoryskich.

Wywód swój doktorantka wyprowadza z bardzo wnikliwej analizy historii instrumentu i jego mechaniki: od pradziejów przez historię kultury Sumeru, Egiptu, Izraela, Grecji i Rzymu z jednej strony, przez tradycje celtyckie, historię kultury Irlandii, średniowiecznej Francji do Europy czasów Monteverdiego i Haendla - z drugiej strony (Rozdział 1.).

W Rozdziale 2. rozprawy znajdujemy genezę powstania idei mechanizmu podwójnego skracania strun: od manufaktury Jacoba Hochbruckera - pierwszego nowoczesnego konstruktora mechaniki harfowej, poprzez warsztaty Cousineau, Jouveta, Renault & Chatelaina, Nadermana, Kruppa, Holtzmana i Zimmermanna do Sebastiana Erarda uznawanego dotychczas za pomysłodawcę i konstruktora harfy nowoczesnej.

Rozdział 3. zawiera opis faktów historycznych związanych z udziałem polskiego arystokraty i polskiego konstruktorów w procesie doskonalenia mechaniki harfowej: biografię Księcia Michała Kazimierza Ogińskiego, listę i treść inskrypcji, notatek, publikacji i wpisów encyklopedycznych - w sumie 13. zapisów stanowiących dowód na autorstwo pomysłu Księcia Ogińskiego. Ponadto opis działalności i dokonań Karola Grolla, w tym współpracy z Ks. Ogińskim, historii zgłoszenia przez niego patentu mechanizmu dwustopniowego strojenia harfy (rok 1807), a następnie jego sprzedaży Sebastianowi Erardowi (rok 1808).

Druga część Opisu Dzieła (w Rozdziale 4.) zawiera zarys genezy, historię i stan posiadania kolekcji nut Biblioteki Książąt Czartoryskich z opracowanym przez doktorantkę katalogiem utworów harfowych.

W Rozdziale 5. doktorantka przeprowadza analizę wybranych pozycji i utworów harfowych sklasyfikowanych w kontekście możliwości ich realizacji na instrumencie historycznym (z jednym wcięciem pedałowym) i współczesnym (konstrukcji Grolla/Erarda).

Analiza zawiera opis 4. historycznych szkół gry na harfie (B. Pollen / Paryż, Backofens / Lipsk, J.B. Mayer / Londyn, Weipert / Filadelfia), oraz 23 utworów: kompozycji oryginalnych na harfę solo, harfę z akompaniamentem innego instrumentu, kompozycji alternatywnych (na harfę lub fortepian), transkrypcji i opracowań pieśni, fragmentów oper etc.

Z tych analiz wynika jednoznacznie, iż wprowadzenie nowego, trzystopniowego systemu strojenia strun harfy spowodowało zrównanie możliwości technicznych harfy i fortepianu co bez wątpienia przyczyniło się do popularyzacji tego instrumentu i muzyki harfowej.

O tym sukcesie świadczy również fakt produkcji i sprzedaży - tylko w XIX wieku - 6 tysięcy egzemplarzy harf Erarda.

We wnioskach końcowych doktorantka wymienia wszystkie pozytywne zmiany jakie zaistniały nie tylko w sztuce gry na harfie, ale także generalnie w muzyce, po wprowadzeniu nowego systemu zmiany stroju strun instrumentu. Lista tych „korzyści” jest imponująca i zdecydowanie podkreśla kapitalne znaczenie wykazanego w dysertacji udziału polskich twórców w ich urzeczywistnieniu.

Na zakończenie pozwolę sobie zacytować zdanie doktorantki ze wstępu dysertacji. Jest to moim zdaniem najlepsze podsumowanie jej dotychczasowych osiągnięć...

„...Mam nadzieję, że dzięki mojej pracy przeszłość ożyje w nagrywanych utworach, opracowaniach muzykologów i koncertach. Nie chodzi mi o odkrywanie historii dla jej samej. Pragnę, aby polska myśl techniczna otrzymała należne jej miejsce w historii rozwoju instrumentu, który towarzyszy mi przez całe życie...”

Konkluzja

Dysertacja Pani Anny Sikorzak-Olek jest dziełem pełnym, komplementarnym. Kandydatka dysponując imponującą wiedzą historyczną i merytoryczną w zakresie instrumentu, jego ewolucji, literatury definiuje istniejące możliwości wykonawcze instrumentu i wynikające z nich perspektywy dalszego rozwoju sztuki harfowej.

Pracę wzbogaca imponująca dokumentacja w postaci kolekcji reprodukcji malarstwa, kopii instrumentarium, szkiców technicznych i partytur. Liczne przypisy znakomicie uzupełniają ogólną wiedzę na temat uwarunkowań historycznych epoki, jej sztuki, kultury ale także relacji interpersonalnych ówczesnego społeczeństwa Wielkiej Europy, której Polska była częścią integralną...

Stwierdzam, iż kandydatka dzięki swojej rozległej wiedzy w zakresie historii, tradycji i doskonalenia sztuki wykonawczej, oraz starannie opracowanym narzędziom badawczym w sposób wyczerpujący wypełniła przedstawioną problematykę wkraczając poprzez twórczą treść artystyczną w sferę doskonalenia wykonawstwa muzycznego.

Wnioski i konstatacje zaprezentowane przez doktorantkę w przedstawionej dysertacji w treści i formie stanowią rozwiązanie problemu artystycznego i wnoszą znaczący wkład tej pracy w rozwój zarówno dyscypliny artystycznej reprezentowanej przez doktorantkę jak i całej dziedziny sztuk muzycznych.

Mgr Anna Sikorzak-Olek wykazała się wiedzą teoretyczną i zaprezentowała umiejętności do prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej.

Stwierdzam, iż **spełnione zostały bez zastrzeżeń** warunki określone artykułem 13 – punkt 1 ustawy z dn. 14 marca 2003 r.

Rozprawę doktorską mgr Anny Sikorzak-Olek przyjmuję.

Warszawa, 20 maja 2018 r.